

SAMOAN

Fuafuaga a le Komiti a Waitākere Ranges 2023

Ulua'i Tu'uaofa'iga - Iuni 2023

Mai le laulau a le Ta'ita'i Fono

O le mafuaaga o leni fuafuaga a le Komiti mo le tolu tausaga, o le faamatalaina lea o tulaga o le a ave i ai le faamuamua, ma le faatauaina o nisi o fuafuaga ua finagalo i ai lo tatou nu'u e tusa ai ma faatinoga o lo'o tapenaina e le Komiti Autu a le aai o Aukilani mo le isi tolu tausaga.

Ua faapea foi ona vaavaai toto'a ma faamatala tulaga ua manatu ma filifilia e i latou o loo aumau i totonu o lo tatou nu'u nei, pe a oo ina tatou faailoa atu ia manaoga i le Komiti Autu.

O le faamoemoe ia momoli atu ai foi ma se faamaninoga a le Komiti i lo tatou nuu faatasi ai ma se avanoa mo tatou tagata lautele ina ia tofua sao uma i le faia o tonu i le natura ma laasaga o a tatou faatinoga o loo tapena mai e le Komiti Autu i totonu lava o lo tatou nu'u.

Pe a fua i le tolu tausaga ua mavae, o le a tulai mai se taimi uiga ese i le isi tolu tausaga o lumanai nei.

I le tolu tausaga ua mavae, e tasi le faama'i mai le selau tausaga, ma le lua afā mata'utia mai le lua selau lima setula tausaga, e tasi le vaiaso na va a'i le isi afa mai le isi. O aafiaga o loo manino le i ai pea ma o loo mafatia ai lava le toatele.

Ua manino le tele o aafiaga o le soifua lelei o tagata. O loo tumau pea ona vaaia aafiaga ogaoga o tafeaga ma lologa e oo mai i le taimi nei.

O lona uiga, o se vaega o le tolu tausaga o lumanai nei, o le toe atia'e ma fausia tulaga ua faaleagaina. E ao foi ona tatou tapena mo se isi afā tele e tulai mai e pei ona tatou molimauina le ogaoga o aafiaga i lo tatou siosiomaga ona o suiga o le tau.

Ua manino foi le mamafa o le avega i le itu tau seleni ua feagai nei ma le Komiti Autu, ua tulai mai nei le tele o galuega e fia faia ae utiuti seleni e faatino ai.

Peitai o lo tatou tiute o le onosai ma faalelei tulaga e sili ona taua mo lo tatou nuu ma le siosiomaga. O lea ua manino lelei le tulaga ua finagalo i ai lo tatou nu'u.

O le mafuaaga lea ua tatou manatu ai e faaauau le galuega mo le puipua o lo tatou siosiomaga, lagolago a tatou pisinisi ma atina'e faalotoifale e pei lava ona sa tatou faia i taimi ua tuana'i.

O le a faaauau pea ona atia'e la tatou mafutaga ma le Te Kawera a Maki o latou e puipua le siosiomaga.

O lo tatou faamoemoe ia faaauau pea ona ausia faamanuiaga faapitoa mo le lumanai o le Itumalo o Waitakere Rangers.

Peitai matou te manaomia la outou fesoasoani i le faailoa mai; po'o le a tonu le tulaga e sili ona taua i lou finagalo, pe afai e talafeagai tonu leni uluai fuafuaga ma so outou moomooga.

Ae pe faapefea foi i nei taimi ogaoga ua aafia ai tagata, le siosiomaga faapea le tamaoaiga, ona faaauau pea i lona atoaga le galuega a le tatou lava Komiti Faafae.

Greg Presland

Ta'ita'ifono, Waitākere Ranges Local Board

O le tu'uaofaiga lenei o se vaaiga atoa i faamatalaga ua faatuina mai mo uluai fuafuaga a le Waitkere Rangers Board 2023. E fautuaina oe, ia e faituina le fuafuaga atoa uma lava, o loo mafai foi ona maua i le tuatusi lea akhaveyoursay.co.nz/localboardplans, faapea foi soo se Faletusi ma nisi Ofisa o le Komiti Autu; ma faailoa mai sou manatu a'o lei aulia le itula e **4pm i le Aso Gafua 14 o Aukuso 2023**. Pe faailoa mai foi po'o le a sou manatu i se tasi o tatou faatasiga i lo tatou nu'u.

Faai'uga a Māori, Faatinoga i Suiga o le Tau, ma le Nofoga Faale-aganuu o Waitakere Ranges.

O le tu'uina atu o faai'uga mo Maori, ma le faia o se gaoiga ona o suiga o le tau, o le puipuia ma le toe faasao ma faaleleia o nofoaga faale-aganuu i Waitakere Ranges o se vaega taua tele lea mo la tatou fuafuaga.

O faai'uga a Maori e tali atu i tulafono ma tiute o le Komiti Autu e aofia ai ma fesootaiga ma le lautele o Maori i Aukilani.

E taua foi le vaega fai a Komiti faalotoifale i le ta'ita'ina ma le lagolagoina o le tali atu a Aukilani i faalavelave faalenatura e tula'i faafuasei mai, e lagolagoina ai fuafuaga ua faatulaga mai e tu'u faatasi ai faai'uga uma i suiga o le tau e aofia ai ma le sao taua o tagata lautele.

O eleele atoa o Waitakere Ranges o se tasi lea o fanua faapitoa o le atunuu e aofia ai se vaega tele lava o i latou e nonofo aumau ai i lona tulaga e masani ona i ai.

O lenei fuafuaga; ua faatula'i mai ai nisi o auala e lagolago ai faai'uga a Maori i le nofoaga o loo tatou aumau ai.

- Faaauau se Faai'uga Malamalama ma Te Kawerau ā Maki and Ngāti Whātua e i ai
- Fesoasoani tau tupe poo le lagolagoina o polokalame ma faatinoga e faataua ai aganuu ma tagata Maori
- Su'esu'eina o avanoa e fa'alauiloa ai ma lagolago ai pulega a kai
- Faama'ea le Fuafuaga a Waitakere Ranges mo suiga o le tau ma fa'aauau faatinoga ua fautuaina
- Fuafuaga e fesoasoani i o tatou tagata ia tapena mo faalavelave faafuasei e tutupu mai
- Galulue faatasi ma tagata i le fuafuaina o le Shoreline Adaptation mo le puipuia o aseta a le Komiti i le uafu i Manukau ma le gataifale i Sisifo, faatasi ma atugaluga ma ni fesuaiga.
- Mo le nofoaga o Waitakere Heritage (WRHA) o le fuafuaga e aofia ai:
- Lagolago i latou e ona eleele ma faalapotopotoga o le siosiomaga ua ofo mai ia toe faaleleia le tulaga masani o fanua.
- Puipuia o nofoaga faasao mai laau ma manu faalafua.
- Faalautele le iloa o tagata ma malamalama i le WRHA.
- Lagolagoina faatinoga ua faatulaga mai e i latou o loo aumau i nei nofoaga.
- Sailiili auala o le aveva o se nofoaga pogisa ae fai ma mataaga mo e tafafao.

O tatou tagata

E faapitoa lo tatou nofoaga, e ui ina eseese tagata o aumau ai, o loo faatuputupula'ia pea, e lototetele ma fetu'utu'una'i o tatou tagata. E feso'otai foi tagata uma, ma e tatou te lagona faatasi le taua o le galulue faatasi ma lagolago lo tatou ola ma le soifua lelei.

O la tatou Fuafuaga

O le a lo tatou manaoga ia ausia?

- la malosi lo tatou mana whenua ma le mafutaga mataawaka
- la faaleleia le soifua maloloina ma le soifua lelei ma ia le fiu gofie o tatou tagata
- la fesootai ma lagona e tagata eseese uma o le nuu, o latou e ana le eleele ma fanua
- Vaega Faapitoa nei:
  - Faatupeina ma lagolago mea fai ma faatinoga e faataua ai aganuu a Maori ma lo latou faasinomaga
  - Fuafuaga e tali atu ai ma fesoasoani i o tatou tagata ia tapena mo faalavelave faafuase'i e tutupu mai.
  - Faatulaga avanoa, auaunaga ma mea e fai e tali ai manaoga o tatou tagata eseese o nonofo aumau ai, ma mafai ona maua e tagata uma ina ia mafai ona faapotopoto mai ia tasi tagata eseese uma mai soo se vaega o le olaga.

O lo tatou Siosiomaga

Faaleleia mea ola eseese uma, puipuia nofoaga faasao taua ma toe faafoi eleele i le natura sa i ai mo manu ma laau. Ia galulue faatasi o tatou tagata uma e tausii lelei le siosiomaga. Ia toe faaleleia o tatou punavai atoa ma vaitafe, o le Uafu i Manukau ma vaituloto i talafatai i Sisifo faapea fanua vailoloa.

O la tatou Fuafuaga

O lo tatou manaoga ia ausia.

- Toe faaolaola le siosiomaga ma faaleleia le nofoaga o Waitakere Ranges Heritage Area.
- Faamama matafaga i le Uafu i Manukau ma vaituloto i le gataifale i Sisifo ia saogalemu mo taelega, toe faaleleia le siosiomaga mo le uafu ma vaega e pu'e ai vai.
- Ia manino i aafiaga o suiga o le tau, faia faaiuga ia tu'uitiitia ai aafiaga o le tau ma ia tapena mo fesuiaga ma le tali atu i faafitauli e tulai mai i le lumanai.
- Vaega Faapitoa nei e pei;
  - Lagolagoina o i latou e ona eleele ma faalapotopotoga o le siosiomaga ia toe faaleleia le faasaoina o ia fanua.

- Faalautele le silafia e i latou o nonofo aumau ai ia malamalama pe faapefea ona faatonutonu e le WRHA iniseti faalafua, o manu faapea ma vao leaga.
- Toe faaleleia auvai ia faaititia eleele solo, faaleleia tafega o alavai ma faalauiloa le taua o le tausia lelei o alavai.

Lagolagosua

O le fuafuaga mo le lagolagoina o le siosiomaga ina ia toe faaleleia le nofoaga o Waitakere Ranges Heritage.

- Faaauau le sini autu ia tumau le natura o le siosiomaga i le tulaga sa iai mai le 2022-2023 ina ia mafai ona faatinoina pea polokalame i le WRHA ma soo se mea.
- Faavaeina se auaunaga mo le nofoaga o Waitakere Ranges Heritage i fuafuaga alualu mamao ma Ripoti faale-tausaga ina ia manino le tulaga o le faatupeina.
- Toe faaleleia eleele vailoloa i Piha, 42 Seaview Rd, ina ia faatumauina lona tulaga faale-natura ma tafega o vai.

O lo tatou nu'u

Ia mafai ona faaoga eleele faasao, o fale ma auaunaga ma ia tali ai manaoga o tagata eseese o loo aumau i le taulaga faapea nofoaga i tua. Ia faatauaina tu ma aganuu, taleni ma agavaa o se vaega o le nonofo aumau i le itu i Sisifo. Ia iloga ona alia'e tu ma aganuu a tagata Maori faapea lo latou faasinomaga.

O la tatou Fuafuaga

O le a le manaoga ia ausia.

- Ia avanoa tatou nofoaga faasao mo tafaoga, faafiafiaga i le siosiomaga mo nu'u o loo siomia ai.
- Ia lautele fesootaiga o faalapotopotoga ma fale e fai ai faafiafiaga o tu ma aganuu ia atili lauiloa ai le itu i Sisifo

Vaega Faapitoa faapei o;

- Moemitiga i auala eseese e faaleleia ai ma faafaigofie manaoga uma i e o aumau i nofoaga faasao i Glen Eden.
- Faatupeina ma lagolago Te Uru, Upstairs Gallery, faapea ma le West Coast Gallery ia lava tapena lelei faafiafiaga ma polokalame faaale-aganuu.

Lagolagosua

Ia faaluina se seleni a le itumalo i Waitipu e toe faaleleia ai le Waitakere Quarry ia avea o se nofoaga faasao

O lo tatou nofoaga

O se nofoaga pisi ma ola le taulaga lenei e ogatotonu ai nuu, e fesooteai ma fefaalagolagoa'i, e malosi foi le tali atu i le tele o luitau ae le gata i lena, o loo tumau le lelei o ona auala femalagaa'i. O loo puipuia foi le nofoaga o Waitakere Ranges Heritage ma e ao ina toe faaleleia atili mo nei faapea tupulaga o le lumanai. Ua mautinoa foi le va feagai ai o le Te Kawerau ā Maki ma le Ngāti Whātua.

O la tatou Fuafuaga

O le a le manaoga ia ausia?

- Ia i ai se nofoaga autu e faafeiloai tagata ma ia mitamita ai
- Ia faatuatuaina, mautu ma faataumauina auala tele mo femalagaiga e feso'otai ai nuu ma afioaga.
- Ia iloga le nofoaga o Waitakere Ranges Heritage i ona mataaga, o tu ma agaifanua ma lona talaaga.

O vaega autu nei e pei o;

- Faaleleia atili ala savali ma auala fesooteai o uila vili vae.
- Faatauaina le talaaga o tu ma aganuu e ala i faafiafiaga ma mafutaga, o faaliliuga ma su'esu'ega.
- Lagolago faatinoga ma polokalame fai a le tatou nuu ma nofoaga lata ane.

Lagolagosua

I lo matou lagolago atu i lo matou nofoaga, o loo matou sailia se fesoasoani tau seleni mo le:

- Faatinoina ai le fuafuaga mo le taulaga tutotonu i Glen Eden, e aofia ai auala, faaleleia o moli, ma nofoaga mo tagata lautele ma auala.
- Atina'e o se auala savali e faafesooteai ai New Lynn ma Sunnyvale.
- Atina'e se Maliega e femalamalama'i ai Te Kawerau ā Maki and Ngāti Whātua

O lo tatou Tamaoaiga

Ia lagolagoina ma faatumauina faatinoga mo le tamaoaiga o i latou o aumau ai iinei. Ia ola pisinisi ma faamanuiaina. Ia faatauaina ma atina'e pisinisi e faatino mai aiga e galulue ai mai totonu o aiga. Ia faaaauau pea le natura o faatinoga faapisinisi pei lava ona sa sau a'i mai atu mauga ma nuu mao tua.

O la tatou Fuafuaga

I le manaoga lena ia tatou ausia;

- Ia manuia pisinisi i Glen Eden ma faaleleia ai le Itumalo.
- Ia faaititia faatinoga faale-tamaoaiga i le nofoaga o Waitakere Ranges Heritage.

O faatinoga faapitoa nei:

- Galulue faatasi ma le faalapotopotoga o le aua pisinisi i Glen Eden i tulaga e ave i ai le faamuamua i le taulaga tutotonu.
- Silasila i se avanoa e avea ai lena nofoaga o se lagi pogisa ia faatosina mai i ai tagata tafafao
- Faaauau ona lagolago le faatinoga o le pu'eina o ata tifaga i lena nofoaga o se mea e tumau ma tele se faamanuiaga e maua e i latou o nonofo aumau ai.

Lagolagosua

I le lagolagoina o lo matou tamaoaiga; o loo matou naunau ina ia:

- Faaleleia femalaga'iga ma maua galuega mo tagata uma faapea ai ma a'oa'oga.
- Mafai ona tu'uina atu auaunaga masani mo tagata o loo aumau iinei mo tagata o loo aumau i lena lava nofoaga.
- Faatelevave fesootaiga faatekonolosi i nofoaga i tua ia mafai e i latou o aumau i nuu maotua ona faigaluega mai o latou lava aiga.

